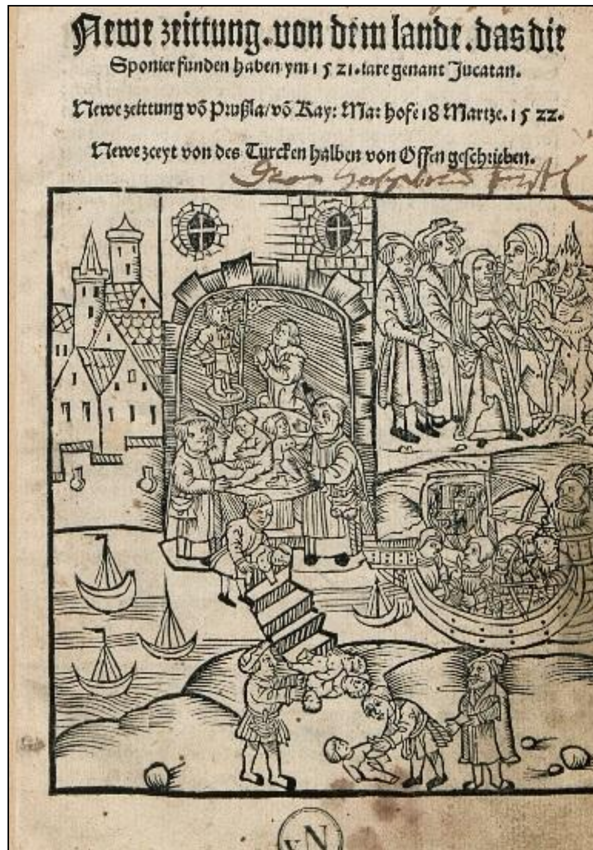

Newe zeittung. von dem lande. das die Sponier funden haben ym 1521. iare genant Jucatan.

Newe zeittung vō Prußla/vō Kay: Ma: hofe 18 Martze. 1522.

Newe zceyt von des Turcken halben von Offen geschrieben.

ANONYMUS

NEWE ZEITTUNG VON DEM LANDE DAS DIE SPONIER FUNDEN HABEN YM 1521 IARE GENANT JUCATAN

NIEUW BERICHT OVER HET LAND DAT DE SPANJAARDEN GEVONDEN HEBBEN IN HET JAAR 1521, GENAAMD YUCATAN

1 5 2 2

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl
www.archive.org

12 december 2015

INHOUDSOPGAVE

BRONVERMELDING

1522, Erfurt

http://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=PPN779209419
http://digital.staatsbibliothek-
berlin.de/werkansicht/?PPN=PPN779209419

INLEIDING VAN DE VERTALER

Dit korte document geeft een beschrijving van enkele reizen van de Spanjaarden in de Nieuwe Wereld. Het schiereiland Yucatán werd bewoond door de Maya's. Het werk spreekt ook over Montezuma, de heerser van de Azteken, zonder dat de Azteken met name genoemd worden.

De invloedssfeer van Montezuma was zeer groot, en talrijke volkeren tot in de verre omtrek van zijn hoofdstad Tenochtitlán waren aan hem onderhorig.

Feitelijk is de opmars van Hernan Cortés - de Spaanse bevelhebber naar wie in de tekst onmiskenbaar wordt verwezen - op het conto te schrijven van een viertal oorzaken.

1) De voorspelling onder de Azteken dat ooit een blanke gebaarde man de heerser van het gehele rijk zou worden. Montezuma was daardoor besluiteloos, in weerwil van de weerstand die zijn edelen voelden tegen de ongebreidelde - en door Montezuma niet gestuite - opmars van de Spanjaarden.

2) De gelukkige omstandigheid dat Hernan Cortés, Spaanse bevelhebber, reeds aan de kust een vrouw aantrof, Marina genaamd, die als tolk kon dienen vanwege contacten die zij met eerdere konvooien van Spanjaarden in die buurt had gehad.

3) Het verspreiden van besmettelijke Europese ziekten, die de Indiaanse stammen decimeerden.

4) Het feit dat talloze stammen rond Tenochtitlán zuchtten onder het bewind vanuit de Azteekse hoofdstad, en zich daarom aansloten bij Cortés, in de (vergeefse) hoop de foute heerser voor een goede in te ruilen.

Zie ook mijn ballade (proza en gedichten, waaronder sonnetten) 'De Verovering van Mexico', ook vertaald in 'The Conquest of Mexico'. Beide ballades kunnen worden gedownload via www.archive.org.

- - -

De zinnen in het origineel van het huidige werk lopen regelmatig in elkaar door, zonder duidelijke interpunctie.

Het is niet duidelijk aan wie het werk is opgedragen. Uit de allerlaatste zin zou kunnen worden afgeleid, dat het werd aangeleverd aan het Spaanse hof.

Ruud Muschter

DE TEKST

De Spanjaarden zijn uitgevaren naar Suullia[1] tot aan het eiland Cuba. Van het eiland Cuba zijn zij drie mijlen[2] weg gevaren. Zij hebben toen een klein eiland gevonden, en daarop niet meer gevonden dan twee oude vrouwen, welke vrouwen zich[3] als geestelijken kenbaar maakten. En toen de heren van de landen die daar in de buurt liggen, krijg wilden voeren, de een met de ander, lieten zij de twee bovengenoemde vrouwen komen, opdat dezen hun zouden zeggen of zij de victorie zouden behalen of niet. Deze vrouwen zijn grote tovenaressen en bezweren de duivel. Dan komt deze tot hen en spreekt persoonlijk met hen, in duivelse gedaante. Hetgeen hij tegen hen zegt, dat zeggen zij tegen degenen die naar hen toe zijn gestuurd.

¶ Item nahet bey der selbigen insel/ funden sie ein ander groß insel/
vnd darinnen ein grosse stadt/mit vill volcks besetzt/ in welcher insel
ist vill Wax/ vnd honigk/ vnd zwue meyl von der selbigen insel/ fun/
den sie ein grosses landt/vnd darinnen ein grosse stadt/ gelegen auff
einem grossen vliessende wasser/genant Grigolffa/ die von der selben
stat/deren den Sponier ein grosse geschencke/ vn sunderheit/an golt/

Dichtbij dat eiland vonden zij een ander, groot eiland, en daarop een grote stad, bezet met veel volk, op welk eiland veel was en honing is. Twee mijl[4] van dat eiland vonden zij een buitengewoon groot land en daarop een grote stad, gelegen op

[1] ‘Sevilla’.
[2] Onzeker. De Spaanse bron geeft “52 leguas”. Zie ‘Nueva Noticia del País que los Españoles Encontraron en el Año de 1521, Llamado Yucatán’, http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/IbrAmerTxt/IbrAmerTxt-idx?type=HTML&rgn=div1&byte=1244437.
[3] “sie” in plaats van ‘sich’. Uit de context lijkt echter naar voren te komen dat zij zichzelf als zodanig kenbaar maakten.
[4] De Spaanse bron spreekt over “dos leguas”.

een groot stromend water, genaamd Grigolffa[5]. Degenen uit deze stad gaven aan de Spanjaarden een groot geschenk, met name aan goud en aan katoenen kleding, en katoenen dekens, die op vele manieren gemaakt waren uit papegaaienveren.[6] In het land vindt men veel goud. De huizen zijn met stro bedekt en verder van stenen gemaakt. Zij hebben daadwerkelijk een raadhuis en houden goed recht. De hunnen hebben een plek in de stad. Daarop kopen en verkopen zij het goud. Wat zij gebruiken, is een vrucht als de amandelkern. Uit deze vrucht maken zij wijn die zij drinken. Zij hebben gewichten en maten waarmede zij verkopen en kopen. Hun brood is gemaakt uit gierst[7]. Zij hebben geen ander vlees dan gevogelte en vissen. De kerken en tempels waarin zij hun afgoden hebben, zijn sterk gebouwd, als kastelen. Van het land reizen zij naar een ander land, genaamd Rochoquaquo[8]. Daar vonden zij op die wijze een groot stromend water, waarin men veel goud vindt. De oorsprong van dat water is 80[9] mijl van de zee, en ontspringt op twee plekken, waartussen twee oorden liggen. Een ervan is een grote stad, welke stad het rijkste is aan goud. Wie in die landen zijn, handelen in deze stad net als kooplieden.

Zij hebben rekenboeken en de boeken die zij aldus hebben, zijn gemaakt uit boombast. Zij hebben onder hen goede goudsmeden en schilders. Al hun schilderingen zijn duivelsfiguren.

---

[5] Lees: ‘Grijalva’.

[6] Onduidelijk.

[7] “Hyrsche”, het huidige ‘Hirse’. Verwarrend, aangezien ‘Hyrsche’ in bepaalde literatuur ook staat voor ‘herten’, die verderop in de tekst worden aangeduid met “Hirschen”. Bovendien wordt gierst verderop ook nog afwijkend aangeduid met ‘Hirsche’. En er zijn tegenwoordig nog recepten om ‘hertenbrood’ te maken.

[8] Lees: ‘Coatzacoalco’.

[9] “Ixxx”.

Zij hebben bomen die rode vruchten dragen, precies als aardbeien, welke vruchten net zo smaken als nageltjes[10].

Vanuit de landen voeren zij 37[11] mijl op het vorengenoemde water, genaamd Kochoquaquo[12]. Daar vonden zij twee kleine eilanden, en op ieder eiland een tempel van de afgoden, en midden in iedere tempel staat een ronde tafel. Op de tafel een grote marmeren steen, op welke tafel zij de kinderen offeren, op deze wijze:

[13]

[10] Onduidelijk wat bedoeld wordt.
[11] "xxxvij".
[12] Hiervoor echter 'Rochoquaquo' genoemd.
[13] Zie ook de afbeelding aan het eind van dit document. Aldaar zien wij weliswaar slechts een halve afbeelding, maar die lijkt gelijk te zijn aan de bovenstaande. Links zien we bouwwerken met een Europese uitstraling. De eerstvolgende afbeelding verderop in het document (zie aldaar), toont eveneens een Europees aandoende stad, maar aangezien daar ook damwegen zijn getekend, duidt dat erop, dat het een aanduiding is van de Azteekse hoofdstad Tenochtitlán. Het middenste tafereel is merkwaardig qua opbouw, te vergelijken met een collage. De mensenoffering is namelijk in een kerker gesitueerd. De

Wanneer een koning met anderen oorlog wil voeren, verzamelt hij acht dagen daarvoor veel van zijn volk, en begint hij met hen te dansen en te zingen, in welke gezang zij de duivel aanroepen, die zij Zunij noemen. Wanneer zij lang gedanst en gezongen hebben, verschijnt aan hen de Zunij, oftewel duivel, in een gedaante van iemand die onlangs gestorven is. Dan vragen zij deze of zij de slag zullen winnen of verliezen. Dan antwoordt hij de koning en zegt, dat hij de kinderen van die en die man moet nemen. Dan neemt de koning twaalf[14] tot achttien[15] kinderen, al naar gelang het hem in de zin komt, en laat hen naar het vorengenoemde eiland voeren. Daar laat men de kinderen dansen om de afgoden die in de tempel zijn. Daarna nemen hun priesters de kinderen, het ene na het andere, en leggen ze op de vorengenoemde steen die op de ronde tafel ligt. Dan snijden zij hen de handen en voeten af. Deze handen en voeten behouden zij om ze op te eten. Daarna snijden zij de lichamen open, en nemen het bloed eruit en bestrijken daarmede de afgod. Daarna werpen zij de lichamen de trappen af. Ze worden opgenomen door hen die tegenwoordig zijn, om ze op te eten.

melten Jnſel/daſelbſt machen ſie die kynder tantzen vmb die apgot/
ter/ ſo ym tempel ſeint/ darnach nehmen yre prieſter die kynder/ cyns
nach dem andern/ vnnd legen ſie auff den obgemelten ſtain/ ſo auff
dem runden tiſche leyth/ vnnd ſchneyden ynen hende vnnd fueſs ab/
welche hende vnd fueſs behalten ſie/ fur ſie zueſſen/ darnach ſchney/
den ſie den korper auff/ vnd nhemen das gebluet herauß/ vnd beſtrei/

Wanneer dat geschiedt, verschijnt aan hen de duivel wederom en zegt hun, dat zij de zege zullen behalen. En mocht het zo zijn

slachtoffers worden van de trappen geworpen. De trappen monden uit op een strand, met schepen aan de kust.

[14] "xij".

[15] "xviij".

dat zij geen zege behalen, dan nemen zij nogmaals net zo veel kinderen als zij zich voorgenomen hebben, en doen met hen wat zij met de eersten gedaan hebben. Gemeenlijk hebben zij veel strijd onder elkaar, om welke reden door de jaren heen veel kinderen geofferd worden.

Niet ver van het vorengenoemde eiland ligt een land genaamd Samptua[16], en de belangrijkste stad is eveneens Samptua genaamd. De koning van deze stad voert strijd met de koning van het zogenoemde Groot Venetië[17], vanuit welke veste hij grote vriendschap sluit met de kasten[18], opdat zij hem zullen helpen tegen de koning Mathotzoma[19], die heerser is over het Groot Venetië, en de machtigste koning is die in deze landen is. De koning van Samptua schenkt aan de kapitein[20] een gouden

vnnd vilhe decken von Baumwollen gemacht/ vnd anderley vylhe
clayder/ wunderlich gemacht/ die man von dem selben lande/ lassen
yne/ in den vndern lepssen/ein loch machen/ dieweyl sie noch Jungk
sein/ vñ zwischen dem lepssen vnd zene/ durch das selbig loch stecken
sie zway stucke goldes/ die heben ynnen die lepssen hoch auff/das sie
fast dicke lepssen gewynnen/ vnd das halten sie fur hubsch dingk.

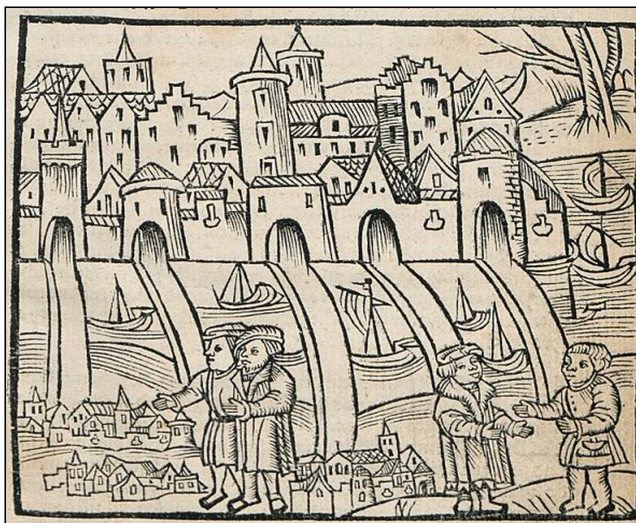
zon[21] zo groot als een wagenrad en zo dik als een vuist, alsook een zilveren maan, ook zo groot als de zon. Daarbij veel gouden

---

16 Lees: 'Zempoala'.
17 Hiermee zal het door water omgeven en doorkruiste Tenochtitlán zijn bedoeld. Bernal Díaz vergeleek deze stad met Venetië en Constantinopel. De Spanjaarden vonden dat geen enkele Europese stad zich qua grandeur kon meten met Tenochtitlán.
18 "Castern".
19 Lees: 'Montezuma'.
20 Gezien de datering van dit document zal het gaan om Hernan Cortés.
21 "Same", 'zaad' Onduidelijk, maar in relatie tot de hierna genoemde maan ligt 'zon' eerder voor de hand. Dat blijkt ook uit de Spaanse bron: "El rey de Samptua regaló al capitán un sol".

bekers, een gouden krab, armband[22], helm[23], schild[24], alles van goud, en vele dekens gemaakt uit katoen, en veel andere kleren,

wonderbaarlijk gemaakt. De mannen uit dat land laten in de onderlip een gat maken terwijl zij nog jong zijn. Tussen de lippen en de tanden steken zij door datzelfde gat twee stukken goud. Die tillen de lippen hoog op, zodat zij bijna dikke lippen verkrijgen, en dat houden zij voor iets moois.

Een zes mijl landinwaarts ligt een meer met een omtrek van 50 mijl. Midden in dit meer ligt een grote stad van 70.000[25]

---

[22] "armschyn". De Spaanse bron noemt namelijk "brazales".
[23] "bickelhauben".
[24] "dartschen".
[25] "Ixx". De Spaanse bron geeft namelijk: "En el centro del mismo lago hay una gran ciudad de 70 mil 'vetzeres'".

mannen[26], welke stad de christenen het Groot Venetië noemen. In hetzelfde meer liggen verder nog drie steden, en het Groot Venetië heeft vijf poorten. Iedere poort heeft een brug[27] tot op het land. Op deze vijf bruggen hebben zij veel ophaalbruggen[28] met hun torens. Daardoor kan de stad niet worden ingenomen. Het water loopt in alle stegen. In Groot Venetië is zout water. Zij hebben nog een andere grote brug, en hoog daarop kunnen zij vanaf het land zoet water de stad binnenbrengen. Ieder huis heeft zijn kelder. Op dat meer gaan meer dan 70.000 kano's[29] of kleine scheepjes, van welke stad Madozama[30] koning is. Op het vorengenoemde meer liggen veel grote steden met een krachtig volk. Deze steden zijn allemaal goed gebouwd. De huizen liggen bovenaan, zodat men van het ene naar het andere kan gaan. De daken zijn met zuiver zilver gemaakt uit kalk en zand. De stad genaamd Groot Venetië is ook buitengewoon rijk aan goud en katoen, was en honing. Men houdt alle dagen markt. Daar komen dagelijks 40 tot 50.000 mensen naar de markt. Zij hebben koperen munten nodig. Zij hebben gewichten en maten bij zich. Zij spreken goed recht. Hun brood wordt uit gierst[31] gemaakt. Er zijn noch dieren in het land, noch honden die zij

---

[26] "vetzeres". De Spaanse bron geeft als voetnoot: "'Vetzer' significa 'hombre'", en verwijst naar de Bijbel, Genesis 2:7, waar God "vayyitzer" schiep: de mensen.

[27] Over deze damwegen trokken de troepen van Cortés de stad binnen, en vluchtten zij later de stad uit.

[28] "schlege bruckẽ". Vertaling onzeker.

[29] "Achen". Het aantal lijkt symbolisch te zijn.

[30] Lees: 'Montezuma'. De Spaanse bron geeft "Madotzama".

[31] "Hirsche".

seint yrem königk gehorsam/wen ehr zu einem sagt/gehe hyn in walt
vnd stirbe/so gehet ehr von stundan in walt Ist nichts/ vnnd stirbt
hungers/oder sagt zu einem gehe vnd hencke dich/ so henckt ehr sich
von stundan Seint so getrewe an einander/wann einer dem andern
was sagt im gehaim / so ließ ehr sich ehe zustuckenn schneydenn/ ehe
ehrs offenbart.

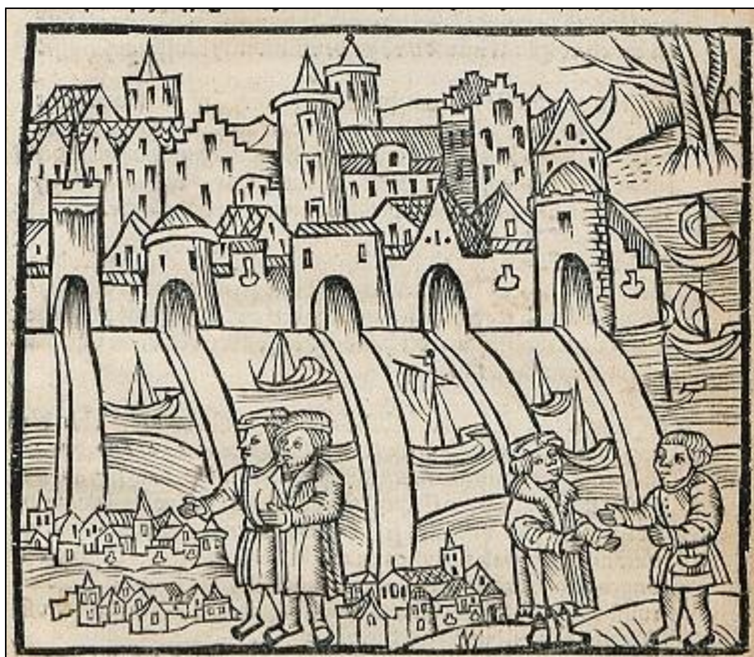
vetmesten en eten. Zij hebben veel honing en eten ook mensenvlees. Zij zijn hun koning gehoorzaam. Wanneer hij tot iemand zegt: “Ga naar het woud en sterf”, dan gaat hij meteen het woud in, eet niets en sterft van de honger. Of wanneer hij tot iemand zegt: “Ga en hang je op”, dan hangt hij zich direct op. Zo getrouw zijn zij elkaar, dat wanneer de een iets in het geheim zegt tegen de ander, deze zich eerder in stukken laat snijden dan dat hij het openbaart.

De kapitein van de Spanjaarden sloot vrede met de koning Madozoma[32], heer van het Groot Venetië, en verzocht hem, dat hij hem met zijn manschappen in de stad zou laten komen om die te bezichtigen. De koning stond hem dat toe, ging de stad in en riep de oversten en zei tegen hen, dat hij de christenen toestemming had gegeven de stad in te komen. De zijnen antwoordden hem daarop, dat zij dat niet wilden toestaan, want hij[33] mocht de stad innemen wanneer hij daar binnen zou zijn. En opdat de koning die christenen niet in de stad zou laten komen, namen zij de koning gevangen. En toen zij hem gevangen hadden, zei hij tegen zijn volk dat zij hem dood

[32] Hier geeft de Spaanse bron “Modotzoma”.
[33] Lees: ‘Cortés’.

wan er mocht die stat gewynnē/ wan ehr darinnen were/ vñ dormit
der könig/die Christen/ nicht in die stat ließ komen / do fingen sie den
königk/vnd do sie yne gefangen hetten/do sagt ehr zu seinem volgke/
das sie yne zu tode schlůgen so ehr sein wort nicht halten mocht vnd
das sie seinen sone/zu einem königk machtenn/das theten sie/ als yne
der könig geboth/vnd machten/seinen sone zu eynē könig/das selbig

mochten slaan wanneer hij zijn woord niet zou houden. Dat zij zijn zoon tot koning maakten, deden zij toen de koning het gebood. Zij maakten zijn zoon tot koning. Dat volk zijn grote handboogschutters. Zij schieten met hun bogen stenen af die scherp zijn gemaakt, opdat ze door een harnas heen schieten.

De Castilianen voeren van Samptua uit, vierhonderd mijl. Daar vonden zij een ander land, genaamd Miꜩella[34]. Daar kwamen zij in een groot stromend water, genaamd Ponnio[35]. Op dit water vonden zij een grote stad, genaamd Athan. Daar stuurden zij twee kleine schepen het water op, en vonden vele andere steden, liggend op het water. Het volk van dat land zijn gewoonlijk tovenaars en tovenaressen. Toen zij de twee schepen zagen aankomen, vormden sommigen van hen een cirkel en bezwoeren de duivel. Met een visgraat staken zij zichzelf door hun tong en met deze tovenarij en bezwering meenden zij, dat de schepen niet aan land zouden komen. Het baatte hun echter niets en de schepen kwamen aan land. Het volk is gekleed in katoenen kleding. Het is welhaast een rijk volk of land van goud en allerlei koopmanschap.

Vanaf de stad Athan ligt op 130 mijl afstand een eiland, genaamd Laflaritten[36]. Het volk van dat eiland is een buitengewoon kwaad volk. Het zijn grote handboogschutters. Op dat eiland vindt men veel beren, herten[37], leeuwen en allerlei ander gedierte zoals ook in onze landen, en met name ook veel vissen.

In alle vorengenoemde landen en eilanden schrijven zij, dat er zoveel goud is, dat het niet te benoemen is, en sommigen zijn naar Suullia gevaren naar het vorengenoemde land, en hebben daar 1000 gemaakt.[38] Men voorziet, dat de handel groot zal worden vanuit Suullia naar het vorengenoemde land.

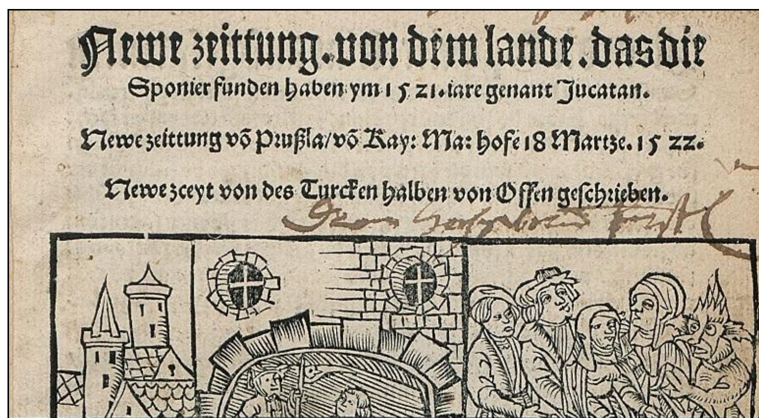
Gij moet weten, dat sommige lieden uit deze landen de afgoden aanbidden. En daaronder zijn sommigen die noch god, noch iemand anders aanbidden dan alleen de Zunij. Dat is de duivel,

---

[34] Lees: ‘Misantla’.
[35] Lees: ‘Pánuco’.
[36] Lees: ‘La Florida’. De Spaanse bron spreekt over “Laflarittea”.
[37] “Hirschen”.
[38] Onduidelijk. Vermoedelijk duidt het op handelsomzet.

die zij voor een heer houden die zij vrezen, doch niet voor een god. Zij spreken met hem en hij laat zich zien, nu eens in de ene, en dan weer in de andere gedaante. Bij tijd en wijlen maakt deze Zunij, de duivel, groot onweer. Dat openbaart hij aan hen voordat het zal geschieden. Daarom vrezen zij hem. Veel andere dingen zegt men over het land, en men schrijft dat er veel over te schrijven valt.

Nieuw bericht van Prußla van de kade:
Majesteitelijk Hof, datum 18 maart 1522.

Newe zeittung. von dem lande. das die
Sponier funden haben ym 1521. iare genant Jucatan.
Newe zeittung vō Prußla/vō Kay: Ma: hofe 18 Martze. 1522.
Newe zceyt von des Turcken halben von Offen geschrieben.

[39]

[39] Deze afbeelding staat aan het eind van het document. Te zien is slechts het bovenste deel van de originele afbeelding, aangezien bij de scan die door de Staatsbibliothek Berlin gemaakt is, de andere helft ervan was afgedekt door een rasterblad. In het midden zien we een kerker. Daarin links een Spanjaard met een vaandel, en rechts is nog net het hoofd van een man te zien. Dit duidt waarschijnlijk op de kerker waarin Montezuma was opgesloten. De Spanjaard is vermoedelijk een weergave van Hernan Cortés. Hij staat op een pedestal, mogelijk om zijn overwicht op Montezuma te benadrukken. De

afbeelding rechts, lijkt ter linkerzijde twee Spanjaarden weer te geven. In het midden staat een vrouw. Die kan duiden op Marina, de inheemse vrouw die het leger van Cortés van meet af aan heeft vergezeld als tolk. De tweede persoon van rechts is een vrouw. Over haar schouder kijkt een duivelgedaante mee. Mogelijk betreft het hier een weergave van een der tovenaressen waarover het document spreekt. De duivel zou dan Zunij betreffen, die eveneens meermalen in het document genoemd wordt.